

جستاری در سویه های مختلف

اعجاز قرآن کریم

www.ketab.ir

جسارین در ایاد مختلف «اعجاز قرآن کریم»

تحقیق و پژوهش	 یوسف نجفی (کارشناس ارشد الهیات)
تنظیم و ویرایش	 محمد کلوشانی (عماد)
شمارگان	 ۳۰۰۰ نسخه
نوبت چاپ	 اول (۱۳۹۱)
ناشر	 مهر ثامن الائمه علیه السلام
چاپ و صحافی	 باقری
قیمت	 ۳۲۰۰ تومان
شابک	 ۹۷۸-۹۶۴-۸۰۵۷-۶۹-۰
رده دیویی	 ۲۹۷/۱۵۸

مرکز بخش:

انتشارات و عرضه محصولات فرهنگی ثامن الائمه علیه السلام

تلفن: ۰۳۱۱-۲۲۲۳۵۳۹

فهرست مطالب

پیش گفتار	۷
چرا قرآن به زبان عربی نازل شده است؟	۱۱
مفهوم «اعجاز»	۱۷
«تحدی» به چه معناست؟	۲۱
انواع تحدی در قرآن	۲۳
چرا قرآن کریم معجزه است؟	۲۸
اعجاز قرآن در بیان تاریخ انبیاء و امت های پیشین	۳۲
اعجاز قرآن از جهت خدای الهی و جهان بینی	۳۴
اعجاز در بعد جامعیت موضوعات قرآن کریم	۴۰
اعجاز قرآن در زمینه ی علوم طبیعی و تجربی	۴۶
نظریه های علمی درباره ی پیدایش جهان	۴۹
نکات تفسیری و اسرار علمی آیات	۵۳
اعجاز قرآن در زمینه ی اخبار غیبی	۶۳
اعجاز قرآن در بعد لفظ و ساختار کلمات	۷۲
اعجاز در بیان زیبایی های لفظی (صنایع بدیع و استفاده از استعارات، تشبیهات، جناس و مجاز)	۷۵
اعجاز قرآن در زمینه ی موسیقایی و نظم آهنگ کلمات و جملات	۸۵

- اعجاز قرآن در بعد اراده‌ی نظام اخلاقی ۸۹
- اعجاز قرآن از جهت گستره‌ی قانون گذاری و تشریع ۹۵
- چند نمونه‌ی دیگر از اعجاز بیانی و لفظی قرآن کریم ۹۹
- معادله‌ی آوا - معنا (فونوسماتیک) در زبان قرآن ۱۰۰
- حدیث دلبری ۱۰۱
- منابع و مأخذ ۱۰۷

www.ketab.ir

پیش گفتار

قرآن کریم تنها کتاب آسمانی است که بی هیچ بیش و کاستی در زمین باقی مانده، و آیاتش بسان ستارگان آسمان، مردمان زمین را به شاهراه صلح و صفا و امنیت و سعادت رهنمونی می‌کند. این گوهر شب چراغی که به حق، بیشترین نظرها و نظریه‌ها را به سوی خود منعطف ساخته، ذهن و روان اهل حقیقت را روشنی می‌بخشد. بی‌گزار، هیچ کتابی در طول و عرض تاریخ، بدین پایه و این همه شگفتی ساز نبوده است. این صحیفه‌ی ربانی با ظاهر و باطن خویش، ژرف‌ترین تأثیر را نه فقط بر احساس که هم بر روان و اندیشه‌ی آدمی بر جای نهاده است. و چه زیبا فرمود، ناطق قرآن و قرآن ناطق، علی ابن ابیطالب (ع) که: «إِنَّ الْقُرْآنَ ظَاهِرُهُ أَمَّا وَبَاطِنُهُ عَمِيقٌ»^۱، قرآن ظاهرش زیباست، آنگونه که باطنش ژرف و ناپیدا.

ظاهر قرآن از مقاله‌ی هنر و زیبایی و باطن آن از مقوله‌ی علم و معرفت است. در گزارشات دینی آمده است که ظاهر قرآن: تلاوت، و باطنش: فهم است. از آنجا که گرایش به زیبایی، هم علم و معرفت در شمار نافذترین گرایش‌های فطری بشر است، چنانچه دل جان آدمی، این شاهکار علم و هنر خداوندی را به نیکی دریابد، تمامی آن را به قرائت و تدبر گرفته و تو بگو یکسره خواهدش بلعید، آنگونه که برخی، آیات قرآن را به مانده‌ی چلچراغ، در رواق جان خویش آویختند، ﴿هَلْ هُوَ آئِنٌ يَّتَنَبَّهٖ فِي صُدُورِ الَّذِينَ أُوتُوا الْعِلْمَ﴾^۲

^۱. نهج البلاغه، خطبه ۱۸.

^۲. سوره عنکبوت، آیه ۴۹.

از منظر ظاهر، تناسب آهنگین حروف و واژه‌ها و ارتباط موزون الفاظ و آیه‌ها، قرآن را در صفحه‌ی هنر، فراتر از هر متن و اثری نشانده است. افزون بر همه، فراز و فرودهای پر شکوه معنوی آیات آن، احساس آدمی را سخت تحت تأثیر قرار داده، اشک شوق بر مژگان او می‌نشانند، که: (وَإِذَا سَمِعُوا مَا أُنْزِلَ إِلَى الرَّسُولِ تَرَىٰ أَعْيُنُهُمْ تَفِيضُ مِنَ الدَّمْعِ مِمَّا عَرَفُوا مِنَ الْحَقِّ يَقُولُونَ رَبَّنَا آمَنَّا فَاكْتُبْنَا مَعَ الشَّاهِدِينَ)^۱ چو آن آیه‌ها را نیوشند باز

که بر احمد آمد از آن بی نیاز

و چشمان آنها شود پر ز آب

شناسند زیرا طریق صواب

گشایند از گناه است دعا

بگویند با شوق بر کبریا

که بر دینت ایمان بیاورده‌ایم

بجه قریب تو نیز ره برده‌ایم

تو هم نام ما را به وجهی نفیس

میان همه شاهدانت نویس

(ترجمه‌ی امید مجد)

محبوب عالمیان در آیه‌ای دیگر، شرح این فراز و فرود معنوی و

تأثیر آن را بر انسان، این چنین به شرح می‌نشیند: (خدا زیباترین سخن را

[به صورت] کتابی همگن و مکرر، متضمن وعده و وعید فرستاد. آنان

^۱. سوره مائده، آیه ۸۳

که از پروردگارشان می‌هراسند، پیکرشان از آن به لرزه می‌افتد، سپس [آرامش می‌یابند و] جسم و جانشان به یاد خدا نرم می‌شود.^۱

نغمات پرده‌های موسیقی قرآن، چنان شورآفرین است که سرآورده‌ی دل را شکافته، آدمی را با تمام وجود به ضیافت مشاهده‌ی صحنه‌های غیب و ملکوت دعوت می‌کند.

امیرمؤمنان در وصف تأثیر قرآن، تأثیر انسان و بیان اوصاف پرهیزگاران می‌فرماید: شب هنگام اما! به پا خیزند و قرآن را جزء به جزء با تأمل و درنگ بر زبان جاری دارند، با قرائت آن اندوه بارند و در آن نجوای خوانش، مرهم زخم خود را می‌جویند. اگر به آیه‌ای گذشتند که تشییع در آن است، به طمع آیند و جان‌هایشان چنان از شوق برآید که گویی دیدگان‌شان بدان نگران است، و اگر آیه‌ای را برخوانند که در آن بیم دادنی است، گویی جان خویش بدان نهند، آن سان که پنداری بانگ بر آمدن و فرو شدن آتش دوزخ را می‌شنوند.^۲

اما از نظر باطن، آیات کلام وحی پیرایه‌ی قرین به حوزه‌ی معرفت شناختی دوخته است تا آنجا که در گزاره‌های روایی از باطن قرآن به فهم تعبیر شده است. بطن قرآن حاوی گوهرهای گران‌بایی است که مگر با غواصی اندیشه‌های چالاک و پر نشاط به دست نیاید. فریقین در روایتی از امام علی (علیه السلام) نقل کرده‌اند که فرمود: ما چیزی جز قرآن در اختیار نداریم، آنچه هست فهمی است که خداوند به بنده‌اش

۱. سوره زمر، آیه ۲۳.

۲. نهج البلاغه، خطبه ۱۹۳.

عطا می کند.^۱ علامه طباطبائی (رحمه الله علیه) پیرامون این سخن می گوید: این حدیث یکی از درخشنده ترین احادیثی است که از آن سرور صادر شده و کمتر چیزی که از آن استفاده می شود آن است که تمام معارف غریبی که از مقام علمی آن حضرت تراوش کرده و عقول خردمندان را به وحشت انداخته، همه از قرآن کریم سرچشمه گرفته است.

گسترش پیام این سروش هدایت، در عرصه ی جهان و مواجهه ی استوار با مهاجمه ی کژاندیشان از هر تبار و دیار، مستلزم التفات جدی به مباحث بنیادین و زیر ساختار اعجاز این کتاب آسمانی است. در این میان، مسئله ی مهمی که دغدغه ی خاطر نگارنده را از دیرباز رقم زده است، تدوین جزوه ای به جا و باره ی این ویژگی کلام الهی است. پژوهش حاضر در پی نگاهی به تنوع وجوه اعجاز قرآن کریم، و امیدوار است شفاعت این کتاب آسمانی را بدان روز که سرها همه بر زیر باشد و کسی را یارای سخن گفتن، نه، شامل حال ننماید. چنین باد.